

De Stemming van 5 februari 2017

Nog steeds zitten we in een stabiele electorale periode. Ook deze week zijn de verschuivingen gering. Wel is het interessant om te zien dat het verschil tussen partij nummer 2 (de VVD) en nummer 3 (GroenLinks) nog maar 6 zetels is. Een kleiner verschil dan de 9 zetels tussen nummer 1 (de PVV) en nummer 2 (de VVD).

Juist omdat de scores van Peilingwijzer een cruciale rol lijken te gaan spelen bij de samenstelling van de deelnemers aan het RTL-debat en op die manier op het verloop van deze verkiezingen, ontkom ik er niet aan te wijzen op twee belangrijke, en tegelijkertijd dubieuze beslissingen rondom Peilingwijzer.

Op 2 februari - 6 weken voor de verkiezingen en 12 dagen voordat de balans opgemaakt wordt voor de deelnemers aan het RTL-debat- hebben er twee ingrijpende veranderingen plaatsgevonden bij Peilingwijzer, die een duidelijke invloed kunnen hebben op wie wel en niet mogen deelnemen aan het RTL-debat.

De eerste verandering betreft het opnemen in Peilingwijzer van de cijfers van het LISS-panel dat eind januari is gestart. Het gevolg daarvan is o.a. dat alleen daardoor D66 0,5% is gestegen en PVV 0,7% is gedaald. (Bij het LISS-panel scoort D66 namelijk aanzienlijk hoger en de PVV aanzienlijk lager dan het gemiddelde van Peilingwijzer tot dusver). Ik heb geen bezwaar tegen het opnemen van de cijfers van LISS-panel in Peilingwijzer, maar dat dient dan pas te gebeuren na 15 maart. Enerzijds omdat anders de trend in de tijd die Peilingwijzer deze periode aangeeft niet een weergave is van de ontwikkeling onder het electoraat, maar alleen het gevolg is van de toevoering van een nieuwe bron. En anderzijds omdat deze opname van LISS tot verschuivingen bij Peilingwijzer leidt, die een gevolg kunnen hebben voor wie al dan niet voor het debat in aanmerking komen. Door het opnemen van LISS-panel cijfers op dit moment nemen de beheerder(s) van Peilingwijzer in feite een politieke beslissing en niet louter een wetenschappelijke. (En als men het LISS-panel desondanks toch nu had willen opnemen, dan zou dat panel nu alleen meegenomen dienen te worden voor de signalering van de verschuivingen in de tijd, dus met een neutralisatie van het "huiseffect" van dit nieuwe panel tot na de verkiezingen).

Maar er is nog iets anders belangrijks op 2 februari gebeurd. Het bureau I&O is achter iets gekomen, dat ik al lang aangeef, namelijk dat er een duidelijke herinneringsverlies is bij kiezers t.a.v. hun vorig stemgedrag. Hoe verder de verkiezingen weg zijn, hoe minder goed men weet wat men gestemd heeft. Daarbij zie je o.a. dat zich duidelijk minder mensen herinneren PvdA gestemd te hebben in 2012 en duidelijk meer mensen zich herinneren PVV toen gestemd te hebben dan de werkelijke uitslag. Doordat er gewogen wordt op dit opgegeven vorig stemgedrag wordt de PvdA fors overschat en de PVV onderschat. In de afgelopen 2 jaar heeft I&O de PvdA doorgaans 5 zetels hoger gemeten dan Peil.nl en PVV 7 zetels lager. Per 1 februari heeft I&O de herinnering aan het vorig stemgedrag uitgeschakeld en dat heeft direct geleid tot een daling van de PvdA met 5 zetels (!) bij hun laatste meting.

Op zichzelf is dit een terechte beslissing van I&O. Als je een forse fout vaststelt in je aanpak, dan moet je die ook direct herstellen. Maar wat ik wel onbegrijpelijk vind, is dat Peilingwijzer deze nieuwe score 1 op 1 in haar cijfers opneemt, waardoor deze week de PvdA ongeveer 1 zetel daalt. Dus ook geen gevolg van veranderingen in het electoraat, maar gewoon een beslissing van een onderzoeksbureau, dat zonder enig voorbehoud door Peilingwijzer wordt overgenomen. Met een groot effect voor de PvdA, omdat hierdoor het verschil met de 4e partij bij Peilingwijzer fors toeneemt. Juist omdat we vlak voor de verkiezingen zitten en de besluitvorming rondom het RTL-debat, had Peilingwijzer via de methode van de aanpassing van de huis-effecten, deze correctie van I&O pas echt na de verkiezingen moeten doorvoeren.

(Het is enigszins ironisch om vast te stellen dat de duidelijk hogere scores voor de PvdA en de lagere scores voor de PVV van I&O ook te herkennen zijn bij het LISS-panel. Net zoals I&O zijn ze -in tegenstelling tot de overige 4 peilers- pas ruim na de verkiezingen van TK2012 begonnen met meten).

zetels	TK2012	29-1 2017	5-2 2017	Versch. t.o.v. vorige	Versch met TK2012	Eerste Kamer
PVV	15	33	32	-1	17	9
VVD	41	24	23	-1	-18	13
GroenLinks	4	16	17	1	13	4
CDA	13	16	16		3	12
D66	12	14	14		2	10
SP	15	11	12	1	-3	9
PvdA	38	10	11	1	-27	8
50PLUS	2	10	10		8	2
ChristenUnie	5	5	5			3
Partij voor de Dieren	2	4	4		2	2
SGP	3	3	3			2
DENK		2	2		2	
VNL		1	0	-1		
Forum voor Democratie		1	1		1	
Andere partij						1
Totaal	150	150	150			75
VVD+PvdA	43	34	33	-1	-10	15
VVD+CDA+D66	58	56	56		-2	29
VVD+PVV	56	57	55	-2	-1	22

Het grote onderwerp wereldwijd en ook in de Nederlandse politiek is de immigratiestop voor paspoorthouders uit 7 landen. Als we naar het oordeel kijken van de Nederlandse kiezers zien we -wederom- het grote verschil tussen de PVV-kiezers en de anderen. Ruim een kwart van alle Nederlanders is positief over deze immigratiestop en ruim 60% negatief. Bij de PVV kiezers is 80% positief. Bij kiezers van PvdA, D66 en GroenLinks vrijwel niemand. Bij kiezers van VVD, CDA en 50PLUS is bijna 20% positief.

Hoe beoordeelt u de immigratiestop vanuit 7 landen door President Trump?

verticaal gepercenteerd	Allen	PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	GrLinks	50PLUS
Positief	28%	80%	19%	16%	1%	1%	8%	1%	19%
Neutraal	10%	10%	15%	15%	3%	1%	11%	1%	20%
Negatief	62%	10%	66%	68%	95%	97%	80%	98%	61%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Een derde van de Nederlanders zou willen dat een dergelijke immigratiestop ook in Nederland wordt afgekondigd. Ook hier zien we dezelfde verschillen tussen de PVV-kiezers en de rest als bij de vorige vraag.

Wilt u dat een dergelijke immigratiestop ook in Nederland wordt afgekondigd?

verticaal gepercentageerd	Allen	PVV	VVD	CDA	Huidig stemgedrag		SP	GrLinks	50PLUS
					D66	PvdA			
Ja	32%	90%	23%	19%	1%	2%	13%	4%	23%
Nee	64%	8%	73%	77%	99%	98%	79%	96%	61%
Weet niet/geen antwoord	5%	3%	4%	4%	0%	0%	8%	0%	16%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

De opstelling van Premier Rutte in deze kwestie wordt door 57% positief beoordeeld. Bij de PVV-kiezers is dat absoluut niet het geval. Ook dit is een indicatie dat het Rutte en de VVD zwaar zal vallen bij de verkiezingen een fors deel van de PVV-kiezer over/terug te halen.

Beoordeelt u het positief dat Premier Rutte zich uitgesproken heeft tegen de immigratiestop

verticaal gepercentageerd	Allen	PVV	VVD	CDA	Huidig stemgedrag		SP	GrLinks	50PLUS
					D66	PvdA			
Ja	57%	6%	69%	67%	97%	90%	64%	92%	53%
Nee	34%	86%	21%	25%	3%	1%	23%	7%	38%
Weet niet/geen antwoord	8%	8%	10%	8%	0%	9%	13%	1%	9%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Het is interessant te zien welke onderwerpen de kiezers op dit moment duidelijk van belang achten bij hun stemkeuze. In de onderstaande tabel hebben we dat uitgedrukt in rangorde. De tabel laat goed zien waar de overeenkomsten zijn en de verschillen tussen de huidige kiezers van de partijen. Hieronder eerst een korte beschrijving van de verschillen.

- Kiezers van de PVV hechten meer belang aan de bestrijding van de criminaliteit en betaalbaarheid van wonen en minder aan sociale zekerheid en onderwijs dan de andere Nederlanders.
- Het patroon van de VVD-kiezers lijkt sterk op dat van de PVV-kiezers. Het grote verschil betreft de economische groei van het bedrijfsleven (hoog bij de VVD) en de betaalbaarheid van het wonen (hoog bij de PVV).
- CDA-kiezers vinden het standpunt over de EU van minder belang, maar scoren integratie van vluchtelingen relatief hoog.
- D66-kiezers hebben onderwijs relatief hoog staan en op peil houden van sociale zekerheid en bestrijding van terrorisme relatief laag. Meer aandacht voor natuur en milieu scoort relatief hoog bij D66-kiezers.
- Bestrijding van terrorisme en van criminaliteit staat relatief laag bij de PvdA-kiezers. Meer aandacht voor natuur en milieu staat hoger op de lijst dan bij de gemiddelde kiezer.
- Bij de SP-kiezers staan de betaalbaarheid van het wonen en verbeteren van de koopkracht van de Nederlandse huishoudens relatief hoog. Het standpunt van de partij over de EU staat relatief laag, evenals bestrijding van terrorisme.
- Bij de GroenLinks-kiezers staat het standpunt over natuur en milieu bovenaan. Integratie van vluchtelingen scoort relatief hoog. Bestrijding van terrorisme en criminaliteit staat relatief laag op de lijst van deze kiezers.
- Bij de 50PLUS -kiezers staat de hoogte van de pensioenen en de pensioenleeftijd op nummer 1 (terwijl bij heel Nederland dat nummer 11 is). Onderwijs en de Europese Unie staat relatief lager op de ranglijst bij deze groep kiezers.

Rangorde van de onderwerpen die van belang worden geacht bij de stemkeuze

Rangorde	Allen	PVV	VVD	CDA	Huidig stemgedrag		SP	GrLinks	50PLUS
					D66	PvdA			
Betaalbaarheid van de gezondheidszorg	1	1	1	1	4	2	1	4	3
Op peil houden van sociale zekerheid	2	8	9	2	8	1	2	3	5
Bestrijding van terrorisme	3	3	2	4	10	8	7	11	4
Meer geld voor onderwijs	4	11	11	5	1	4	5	2	8
Het standpunt van de partij over de Europese Unie	5	4	6	11	3	5	12	7	9
Bestrijding van criminaliteit	6	2	5	6	9	11	9		2
Verbeteren van de koopkracht van de Nederlandse huishoudens	7	6	4	7	5	9	4	9	6
Betaalbaarheid van huur- en koopwoningen	8	5		10	6	6	3	6	10
Integratie van vluchtelingen	9	9	8	3	7	7	10	5	
Meer aandacht voor natuur en milieu	10				2	3	8	1	
Hoogte van pensioenen en pensioenleeftijd	11	7	12	9	12		6	12	1
Investeren in defensie	12	10	7	8					7
Economische groei van het bedrijfsleven	13		3	12					12
Verbetering van de kwaliteit van het openbaar vervoer	14					10		8	
Vernieuwing van de democratie	15	12			11				
Verbeteren van dierenwelzijn	16						11	10	
Verminderen van de files	17		10						
Meer naar Ontwikkelingssamenwerking	18					12			

Rondom het RTL-debat op 26 februari speelt zich ook een politieke strijd af. PVV-kiezers vinden het een goede zaak dat met de VVD wordt samengewerkt om het aantal deelnemers aan het debat op 4 te houden. Bij de VVD zijn de meningen verdeeld. De overige kiezers vinden het een slechte zaak.

VVD en PVV hebben een pact gesloten. Als bij het RTL-premiersdebat naast Rutte en Wilders meer dan twee andere kandidaten uitgenodigd worden boycotten ze het debat. Wat vindt u er van dat de VVD en PVV op die manier samenwerken?

<i>verticaal gepercenteerd</i>	Allen	PVV	VVD	CDA	Huidig stemgedrag		SP	GrLinks	50PLUS
					D66	PvdA			
Een goede zaak	25%	57%	44%	19%	1%	1%	4%	0%	26%
Een slechte zaak	64%	27%	38%	68%	94%	96%	82%	99%	69%
Weet niet	12%	16%	18%	12%	5%	3%	15%	1%	5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Als men vier lijsttrekkers zou mogen aanwijzen dan is dit de uitslag.

Welke vier lijsttrekkers ziet u het liefst bij het RTL-debat?

<i>verticaal gepercenteerd</i>	Allen	PVV	VVD	CDA	Huidig stemgedrag		SP	GrLinks	50PLUS
					D66	PvdA			
Mark Rutte	75%	72%	99%	83%	90%	89%	64%	76%	62%
Geert Wilders	61%	88%	70%	54%	50%	41%	54%	48%	66%
Alexander Pechtold	55%	30%	77%	74%	96%	51%	43%	67%	26%
Lodewijk Asscher	51%	32%	58%	33%	57%	96%	47%	63%	42%
Sybrand Buma	42%	45%	52%	87%	33%	32%	27%	22%	38%
Jesse Klaver	40%	19%	23%	27%	54%	49%	60%	88%	42%
Emile Roemer	22%	27%	6%	11%	5%	12%	70%	16%	34%
Henk Krol	10%	19%	1%	6%	1%	8%	11%	0%	62%
Gert-Jan Segers	7%	8%	3%	14%	3%	5%	2%	2%	3%
Geen voorkeur	7%	10%	1%	2%	1%	2%	5%	4%	4%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Het voorstel van de PvdA om als werknemer het recht te hebben om onbereikbaar te zijn wordt door 70% van de Nederlanders als een goed voorstel gezien. Alleen de kiezers van VVD en CDA zijn verdeeld.

In Frankrijk moeten grote bedrijven tegenwoordig afspraken maken met werknemers over het recht om buiten werktijd echt vrij te zijn. De PvdA wil dat ook in Nederland werknemers het recht krijgen om buiten werktijd onbereikbaar te zijn. Vindt u dat een goed of een slecht voorstel?

<i>verticaal gepercenteerd</i>	Allen	PVV	VVD	CDA	Huidig stemgedrag		SP	GrLinks	50PLUS
					D66	PvdA			
Een goed voorstel	70%	67%	47%	44%	70%	95%	87%	78%	74%
Een slecht voorstel	21%	25%	46%	39%	23%	4%	5%	9%	15%
Weet niet	9%	8%	7%	17%	7%	1%	8%	12%	11%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

De grote vraag in de laatste twee weken van de campagne zal zijn of kiezers strategisch zullen gaan stemmen. Wordt de premiersvraag relevant? En welke rol speelt Geert Wilders hierbij. Verschillende lijsttrekkers zullen bij een echte driestrijd het Rutte moeilijk kunnen maken. Zoals hieronder met Asscher ook te zien is. Maar of die strijd zich op deze manier gaat ontwikkelen? En met welke kandidaat? in de komende weken zullen we dat aandachtig blijven volgen.

Wie zou u als premier willen hebben als u uit deze drie kandidaten zou moeten kiezen?

<i>verticaal gepercenteerd</i>	Allen	PVV	VVD	CDA	Huidig stemgedrag		SP	GrLinks	50PLUS
					D66	PvdA			
Lodewijk Asscher	32%	4%	1%	13%	50%	97%	39%	73%	34%
Mark Rutte	31%	6%	96%	53%	46%	3%	10%	10%	30%
Geert Wilders	22%	80%	0%	5%	0%	0%	16%	2%	17%
Geen voorkeur	16%	9%	2%	29%	5%	0%	35%	14%	19%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%